Lietuvos Respublikos Seimo
Švietimo ir mokslo komitetui

2022 m. birželio 10 d., Nr. 22-115AR

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKSLO IR STUDIJŲ ĮSTATYMO NR. XI-242 4, 10, 11, 15, 27, 28, 35, 38, 39, 52, 53, 56, 58, 59, 60, 65, 66, 67, 71, 72, 72[1],73, 75[3], 77, 85 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 64[1] STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO NR. XIVP-1769

Lietuvos verslo konfederacija (toliau – LVK), viena didžiausių verslo organizacijų Lietuvoje, be kitų narių vienijanti ir privačias bei viešąsias aukštojo mokslo įstaigas, atsižvelgdama į tai, kad Seime šiuo metusvarstomas Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 4, 10, 11, 15, 27, 28, 35, 38, 39, 52, 53, 56, 58, 59, 60, 65, 66, 67, 71, 72, 72[1],73, 75[3], 77, 85 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 64[1] straipsniu įstatymo projektas Nr. XIVP-1769 (toliau – Įstatymo projektas), prašo atkreipti dėmesį į žemiau teikiamas pastabas.

I. DĖL MOKSLO IR STUDIJŲ INSTITUCIJŲ VEIKLOS TIKSLŲ

1. Dėl aukštojo mokslo binarinės sistemos ir mokslinės veiklos

Analizuojant Įstatymo projektą neaišku, kokia yra Lietuvos vizija dėl aukštojo mokslo sistemos. Ilgus metus Lietuvoje veikė ir tebeveikia binarinė aukšto mokslo sistema, kurioje kolegijos ir universitetai turi įstatymu ir poįstatyminiais teisės aktais įtvirtintus tikslus, tačiau projekto nuostatos suponuoja, kad siekama iš binarinės sistemos pereiti į unitarinę. Tad tampa neaišku, kokia yra mūsų valstybės aukštojo mokslo vizija.

Atsižvelgus į tai, manome, kad sprendimai tiek dėl kolegijinių studijų vykdymo universitetuose, tiek dėl kolegijų orientavimo į taikomųjų mokslų sritį turėtų būti priimami tik po išsamių diskusijų ir rasto konsensuso tarp suinteresuotų šalių dėl Lietuvai patrauklesnio unitarinės arba binarinės aukšto mokslo sistemos modelio. Iki kol toks konsensusas bus rastas, manome, kad tikslinga ir toliau stiprinti tiek kolegijose, tiek universitetuose vykdomas studijas, tačiau išlaikyti šių aukštųjų mokyklų išskirtinumą binarinės sistemos bei MTEP srities kontekste.

Atsižvelgus į tai, manome, kad šiuo metu yra netikslingas Įstatymo 10 straipsnio 4 dalies pakeitimas, siūlantis įtvirtinti teisę universitetams vykdyti kolegines studijas, bei Įstatymo 11 straipsnio 4 dalies pakeitimas, siūlantis įtvirtinti taikomųjų mokslų universitetus. Toks pakeitimas iš esmės naikina binarinės sistemos sampratą. Binarinėje sistemoje universitetinis ir koleginis sektorius veikia atskirai, pagal jiems nustatytą individualų reglamentavimą, todėl toks sektorių suliejimas galėtų įnešti sumaišties ir trukdyti koleginio sektoriaus nuosekliam vystymuisi bei apskritai kelia grėsmę binarinės sistemos išlikimui.

Kartu nepritariame Įstatymo 52 straipsnio 4 ir 5 dalims, nepagrįstai griežtinant reikalavimus kolegijų mokslinei taikomajai veiklai. Ilgus metus kolegijos buvo fokusuotos į studijas, labiau nukreiptas į praktinių įgūdžių ugdymą, dėl to siekiant keisti jų fokusą ir kolegijų veikloje prioritetizuoti taikomąją veiklą, turi būti skiriamas adekvatus pereinamasis laikotarpis, per kurį kolegijos galėtų persižiūrėti savo veiklos modelį, procesus, prisitraukti kompetentingus specialistus ir panašiai. Taip pat svarbu pažymėti, jog kolegijų mokslo veiklai nebuvo skiriamas adekvatus finansavimas (tam tikrais atvejais tokia veikla nefinansuota visiškai), todėl dabar, kai veiklai yra skiriamas padidintas dėmesys, turi būti skiriami pakankami finansiniai ir žmogiškieji resursai pasiekti šios veiklos rezultatus. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad koleginės studijos grindžiamos profesine praktika, taikomaisiais moksliniais tyrimais ir eksperimentine plėtra, todėl svarbu pastebėti, jog turi būti aiškiai nustatyti diferencijuoti vertinimo kriterijai tarp koleginio ir universitetinio lygmens mokslinės veiklos vertinimo, aiškiai suprantant, kad šių institucijų tikslai ir veiklos dedamosios yra

skirtingos. Taigi, siekiant įgyvendinti siūlomas Įstatymo nuostatas, turi būti skiriamas atitinkamas finansavimas, kuris turi būti ne tik investicinis, bet ir tvarus, nuoseklus bei nediskriminuoti aukštųjų mokyklų pagal jų steigimo statusą.

2. Dėl antrosios pakopos koleginių studijų kreditų

Siekiant studijų patrauklumo antrojoje koleginių studijų pakopoje, manome, kad jos turėtų būti diferencijuotos pagal jų turinį ir tikslus, dėl to studijų kreditų apimtis turėtų varijuoti. Todėl tikrai trūksta argumentacijos, kodėl Įstatymo 53 straipsnio 8 dalyje kolegijų antrosios pakopos studijų programų apimtis numatoma be jokių alternatyvų 120 kreditų, kai tuo tarpu universitetų studijų programų apimtis 60, 90 arba 120 kreditų. Pažymėtina, kad kreditų skaičius susijęs su vykdomu studijų laikotarpiu, kuris universitetinėse studijose gali būti 1 metai, 1,5 metų arba 2 metai, o koleginėse studijos griežtai įtvirtinami 2 metai. Toks studijų laikotarpis nėra patrauklus besimokančiajam, o ypač šioje greitai kintančioje aplinkoje. Manome, kad koleginis sektorius taip pat turi išlaikyti autonomiją kreditų pasirinkime. Siūlytume, jog antrosios pakopos koleginių studijų trukmė būtų analogiška 60, 90 arba 120 studijų kreditų.

3. Dėl sustiprinamo reikalavimo profesinei praktikai

Siekiant gerinti specialistų atitiktį darbo rinkai, numatoma sustiprinti reikalavimą studentų profesinei praktikai, keičiant Įstatymo 53 straipsnio 17 dalį. Atsižvelgiant į tai, kad minėtoje nuostatoje siūloma įtvirtinti, kad ne tik trumposios pakopos, bet ir koleginių studijų programose studentų praktika turi sudaryti ne mažiau kaip trečdalį studijų programų apimties (projektuojamas studijų kreditų skaičiaus, skirto praktiniam studentų rengimui, didėjimas), reiktų peržvelgti ir skirti atitinkamą finansavimą praktinio rengimo priemonėms įsigyti. Be to, atkreiptinas dėmesys į tai, kad priėmus sprendimą didinti praktikų kreditų skaičių, turės būti pakeista studijų programų studijų struktūra, ko pasekoje turėtų būti pakeisti studijų krypčių aprašai (tai už valstybės lėšas 2021 m. atliko ŠMSM), bei bendrieji studijų reikalavimai. Tokie siūlymai turi būti išdiskutuoti, sutarti akademinėje bendruomenėje ir neturi būti priimami skubotai.

4. Dėl kolegijų studentų galimybių tęsti magistro studijas

Nepritariame siūlymui atsisakyti 56 straipsnio 2 dalies nuostatos, numatančios, kad iki 10 procentų geriausiai kolegijas baigusių studentų, siekiančių įgyti kompetencijų ir gebėjimų tęsti studijas pagal magistrantūros studijų programą, atsižvelgus į jų studijų kolegijoje rezultatus, gali studijuoti pagal universiteto vykdomas išlyginamąsias ir (ar) papildomas studijas, valstybės finansuojamoje vietoje švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka. Siūlymas išbraukti šią nuostatą menkina kolegijų vaidmenį aukštojo mokslo sistemoje ir leidžia preziumuoti, kad Įstatymo pataisomis iš esmės siekiama mažinti koleginį sektorių.

5. Dėl finansavimo moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai, meno veiklai plėtoti

Siekiant įgyvendinti Projekto nuostatas, susijusias su keliamais aukštesniais reikalavimais kolegijoms vykdyti taikomuosius mokslinius tyrimus ir eksperimentinę plėtrą bei meno veiklą, turi būti skiriamas atitinkamas finansavimas, kuris turi būti ne tik investicinis, bet ir tvarus bei nuoseklus, nes kitaip neatlieptų Projekte keliamų tikslų. Atsižvelgiant į tai, siūlome keičiamą Įstatymo 75^3 straipsnio 4 dalį išdėstyti taip:

„4. Kolegijoms **taikomiesiems** moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai, meno veiklai plėtoti **2023 metais** skiriama ne mažiau kaip 1~~0~~**5** procentų**, 2024** ~~**metais – ne mažiau kaip 15 procentų, 2025**~~ **ir vėlesniais metais – ne mažiau kaip 20 procentų** kolegijų bazinio finansavimo lėšų.“

II. DĖL TYRĖJŲ KARJEROS

Dėl keičiamos akademinių darbuotojų neterminuotų sutarčių sudarymo tik laimėjus konkursą į tas pačias pareigas antrą kartą praktikos

Pažymėtina, kad siekiant tikslo sukurti sąlygas, reikalingas tyrėjų karjeros patrauklumui didinti, siūloma pakeisti iki šiol galiojusią akademinių darbuotojų **neterminuotų sutarčių** sudarymo **tik laimėjus konkursą** į tas pačias pareigas **antrą kartą** – praktiką. Keičiamo Įstatymo 72 straipsnio 4 dalyje iš esmės numatomos salygos sudaryti *neterminuotas* sutartis su visais laimėjusiais konkursą į atitinkamas pareigas asmenimis. Nors numatoma, kad „*su asmeniu, mokslo ir studijų institucijoje laimėjusiu konkursą dėstytojo ir (ar) mokslo darbuotojo pareigoms eiti, sudaroma terminuota darbo sutartis 5 metų laikotarpiui*“, tačiau toliau šioje įstatymo nuostatoje numatoma įtvirtinti, kad „*likus ne mažiau kaip 3 mėnesiams iki terminuotos darbo sutarties pabaigos, mokslo ir studijų institucijos nustatyta tvarka vykdomas darbuotojo veiklos per šį laikotarpį vertinimas*“, taip nurodoma, kad „*esant teigiamam veiklos vertinimo rezultatui, su dėstytoju ar mokslo darbuotoju tęsiami darbo santykiai pagal neterminuotą darbo sutartį toms pačioms pareigoms eiti*“. Šie esminiai akademinio personalo įdarbinimo reguliavimo pakeitimai nėra pagrįsti įrodymais, nėra aišku – ko jais siekiama.

Mūsų nuomone, tokiu reguliavimu gali būti pasiektas priešingas rezultatas tiek dėl tyrėjų karjeros patrauklumo, tiek dėl mokslo kokybės. Įgyvendinant siūlomus pakeitimus akademinio personalo atsinaujinimas būtų apsunkintas, kadangi konkursai būtų skelbiami tik retais atvejais, atsilaisvinus atitinkamai pareigybei, pavyzdžiui asmeniui išėjus į pensiją ar neatitikus minimalių kvalifikacinių reikalavimų, esant neigiamam veiklos vertinimo rezultatui, nepraėjus atestacijos. Taip pat gali būti problemiška motyvuoti kai kuriuos akademinius darbuotojus siekti aukštesnių nei minimalūs kvalifikaciniai reikalavimai, o tai ilgalaikėje perspektyvoje atsilieptų institucijų mokslo rezultatams bei Lietuvos mokslo konkurencingumui bendrai.

Pažymime, kad siūlomi minėti priėmimo į mokslo ir studijų institucijų dėstytojų ir mokslo darbuotojų pareigas pakeitimai iš esmės sumažintų galimybes akademinei bendruomenei atsinaujinti, ateiti naujai mokslininkų kartai, pereiti iš kitų mokslo institucijų. Toks reguliavimas galimai sukurtų sąlygas stagnacijai, iniciatyvumo ir atsinaujinimo stokai ypač aukštesnėse akademinėse pareigybėse, pvz. profesūroje. Kita vertus, aukštojo mokslo institucijos, siekdamos išlaikyti daugiau lankstumo ir autonomijos, galimai dažniau rinktųsi kviestinių akademinių darbuotojų darbo sutarčių modelį (darbindami tik pvz. semestrui). Tokiu būdu įdarbinami žmonės dažnai liktų be sutarties atostogų laikotarpiui, sutartys būtų sudaromos ne 5 metų, o pavyzdžiui kelių mėnesių laikotarpiui, todėl akademinė karjera jauniems, neseniai apsigynusiems žmonėms gali tapti itin nepatraukli.

Atsižvelgiant į išdėstytą, nepritariame minėtiems pakeitimams.

III. DĖL TEISĖKŪROS PROCESO

LVK nariai įžvelgia daug problemų, susijusių su dažnu ir skubiu Mokslo ir studijų įstatymo (MSĮ) nuostatų kaitaliojimu. Atsižvelgus į šio įstatymo svarbą, manome, jog sprendimai dėl jo korekcijų turėtų būti priimami tik po išsamių diskusijų su visomis suinteresuotomis pusėmis. Apgailestaudami konstantuojame, kad šiuo metu diskusijų trūksta, o Seimą pasiekia tik fragmentiškai aptarti projektai. Nerimą kelia tai, jog dažnai neįsiklausoma į mokslo bendruomenės, kurią MSĮ pakeitimai dažniausiai paveikia labiausiai, nuomonę, nevyksta efektyvus dialogas tarp akademinės bendruomenės bei sprendimų priėmėjų. Norime dar kartą atkreipti dėmesį į tai, kad Projekte numatomi pakeitimai, įskaitant jau paminėtus, yra labai reikšmingi visoms aukštosioms mokykloms (universitetams ir kolegijoms), tiek valstybinėms, tiek nevalstybinėms, taip pat svarbūs ir verslui, kuriam reikia kvalifikuotų, darbo rinkai pasirengusių ir galinčių kurti aukštą pridėtinę vertę darbuotojų. Atsižvelgus į tai, siūlome nepriimti skubotų sprendimų, organizuoti papildomas diskusijas su socialiniais partneriais, ieškant bendrų kompromisinių sutarimų, kad keičiamas reguliavimas būtų naudingas ir nepablogintų esamos padėties.

Tuo pačiu siūlome apsvarstyti viso Mokslo ir studijų įstatymo išsamų peržiūrėjimą ir atnaujinimą (įtraukiant realias ir veikiančias suinteresuotų pusių darbo grupes, t. y. LKDK, LNMSĮA, LURK, LVK ir kt. atstovus), kad dokumentas būtų kontekstualus, o ne fragmentiškas. Pažymime, kad yra būtinas šio esminio dokumento, kuriuo turi vadovautis aukštosios mokyklos ir vadovaujantis juo vykdyti savo veiklą, pastovumas. Todėl prašome, kad valstybė ne tik kad padėtų, bet ir dažnai inicijuojamais pakeitimais neapsunkintų aukštųjų mokyklų vykdant savo misiją, ugdyti jauną žmogų bei siekti mokymosi visą gyvenimą strategijos įgyvendinimo.

Dėkojame už bendradarbiavimą.

Pagarbiai

Generalinė direktorė Ineta Rizgelė

Dokumentą elektroniniu parašu pasirašė INETA RIZGELĖ
Data: 2022-06-10 16:26:32

Originalas nebus siunčiamas. Akvilė Razumienė, el.p.: akvile@lvk.lt, tel. +370 6[illegible]